

Neka pitanja uz knjigu *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* Borislava Grgina iz 2006. godine

Od objave knjige na koju se ovde osvrćem prošlo je gotovo dve decenije. Pa ipak, za kritiku nikada nije kasno. U izdanju Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2006. štampana je knjiga *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* Borislava Grgina. Trebalo je da postane literatura za nastavu istorije na fakultetu. Impresum pokazuje kako je dobila pozitivne recenzije profesora s Filozofskog fakulteta u Zagrebu - prof. dr. sc. Drage Roksandića i doc. dr. sc. Ivica Prlendera. U stručnoj periodici u Hrvatskoj ova knjiga je prikazana u člancima Željka Karaule¹ i Ivana Botice,² dok je u Bosni i Hercegovini to ponovio Željko Karaula s člankom koji je identičan s onim objavljenim u Hrvatskoj.³ Kako u Karaulinom radu nije napisano da je reč o već objavljenom tekstu nije jasno gde je prvo objavljen.

Borislav Grgin naveo je izabranu literaturu na kraju svoje knjige (str. 102-108). Na tom spisku ne nalazi se knjiga koju je uredio Kurt W. Treptow, *A History of Romania*, Iași: The Center for Romanian Studies, The Romanian Cultural Foundation, 1996.

Knjiga Kurta Treptova nastala je kao izbor tekstova koju su za nju pripremili Ioan Bolovan, Florin Constantiniu, Paul E. Michelson, Ioan Aurel Pop, Cristian Popa, Marcel Popa, Ioan Scurtu, Kurt W. Treptow, Marcela Vultur i Larry L. Watts. Međutim, osim opšteg navođenja za impresum nije navedeno autorstvo za poglavlja. Treptov je upozorio da su neka poglavlja nastala zajedničkim pisanjem više autora. Zbog toga citiram Kurta W. Treptova kao urednik knjige jer nisu poznati autori njenih tematskih celina.

U tekstu kojeg ovde citiram donosim uporedni tekst obe knjige te prepuštam pažljivom čitaocu da sam prosudi o čemu je zapravo reč.

Kurt W. Treptow, <i>A History of Romania</i> (1996), 53.	Borislav Grgin, <i>Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku</i> (2006), 12.
„The Hungarian King Bela’s anonymous notary (<i>magister P. dictus</i> , surnamed <i>Anonymous</i>) in his chronicle, <i>Gesta Hungarorum</i> , probably written toward the end of the twelfth century, relates	„Anonimni notar ugarsko-hrvatskoga kralja Bele III (1172-1196) u svojoj kronici <i>Gesta Hungarorum</i> , najvjerojatnije napisanoj krajem 12. stoljeća, navodi da se u vrijeme dolaska u

¹ Ž. KARAULA, Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*, FF press, Zagreb 2006., 108 str., *Ekonomika i ekohistorija* 3 (2007) 225-228.

² I. BOTICA, Stopama rumunjske povijesti od pojave do nacionalnoga sna. Borislav Grgin: *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*, Zagreb: Filozofski fakultet (FF press, Udžbenici i priručnici, sv. 5), 2006, 108 str., *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 39/1 (2007) 348-351.

³ Ž. KARAULA, Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*, FF press, Zagreb 2006., 108 str., *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu* 36 (2007) 221-225.

that, at the time of their arrival in Pannonia, the Magyars encountered Slavic, Bulgarian, and Romanian peoples, the last of them being referred to as "Roman shepherds" (*Blachii ac pastores Romanorum*). Another source, namely *The Pictured Chronicle of Vienna*, explains the meaning of this expression: "the *vlahi* were Roman colonists and shepherds who remained in Pannonia of their own will" In other words, according to old Latin-Hungarian chronicles, the Romanians were descendants of Roman colonists who continued to live in the territories of the former Roman provinces, making a living as shepherds or animal breeders.

As the Pannonian Plain offered conditions well-suited to the nomadic way of life, the Magyars settled there and it became their home. The Hungarians began to enter the Mureș, Someș, and Criș River Valleys during the tenth century in search of better pastures, but they did not extend their control over Transylvania until the latter half of the eleventh century. Their expansion eastward only occurred after their devastating incursions into Western Europe were stopped at the Lech River in 955." Sledeće tri rečenice u knjizi K. Treptova bave se Mađarima nakon toga i ovde ih se ne citira jer o tome ni B. Grgin ne piše. Zatim sledi pasus o Pečenezima koji sadrži tri rečenice. Poslednja, treća rečenica glasi: (str. 54.): "After being defeated by the Byzantines and the Magyars, some of the Pechenegs settled in the Romanian lands, leaving their traces in many toponyms and hydronyms." U knjizi K. Treptova sledi pasus o Kumanima koji sadrži tri rečenice i o čemu

Panoniju Mađari zatekli Slavene, Bugare i Vlahe koje naziva "rimskim stočarima" (*Blachii ac pastores Romanorum*). Drugi važan izvor, "Bečka ilustrirana kronika" (*Chronicon Pictum Vindobonense*) iz 15. stoljeća, objašnjava značenje toga izraza ovako: "...Vlasi su bili rimski kolonisti i stočari koji su ostali svojevolumno u Panoniji...". Drugim riječima, prema starim ugarskim kronikama Vlasi su potomci rimskih kolonista koji su nastavili živjeti na području starih rimskih provincija, uzdržavajući se stočarstvom.

Mađari su postupno počeli naseljavati doline velikih rijeka na istočnim rubovima Panonske nizine tijekom 10. stoljeća, u potrazi za boljim pašnjacima, ali nisu započeli širiti kontrolu nad Transilvanijom do nakon 955. i poraza od Otona I na Leškom polju kod Augsburga.

Osim Mađara, na današnjem rumunjskom ozemlju naselio se dio Pečenega, ostavivši tragove u mnogim toponimima i hidronimima. U drugoj polovici 11. stoljeća, sjeverno i južno od delte Dunava, naselili su se Kumani koji su se na tom prostoru i pokrtili." B. Grgin zatim donosi dvije rečenice kojih nema kod Treptova. Zatim

Grgin ne piše.

U sledećem pasosu se nastavlja o Kumanima te on sadrži četiri rečenice. Prve dve rečenice u ovom pasosu kod Treptova glase (str. 54.): “Around 1065-1078, the Cumans took the place of the Oghuzi in the territories around the mouth of the Danube and launched several attacks on the Byzantine Empire, Hungary, and Transylvania. They gradually settled in this area and were Christianized.”

Novi pasos kod K. Treptova sadrži pet rečenica ono i o čemu se u njima raspravlja nema kod Grgina (str. 54-55). Treptov u novom pasosu o Kijevskoj Rus (str. 55.) tematizira to pitanje, ali time se B. Grgin u svojoj knjizi ne bavi. Treba istaći da se u sledećem pasosu u četiri rečenice opisuje trgovinu na tom prostoru. Druga rečenica kod Treptova glasi (str. 55.): “The activities of foreign merchants, such as the Genoese, at the mouth of the Danube and on the Black Sea, near Chilia (Licostoma), Cetatea Albă (Maurocastron, Asprocastron) , Vicina, and other ports, indicates their interest in local products.” Treptow dalje piše rečenicu koja se kod B. Grgina ne može pronaći. Zatim sledi sledeća rečenica (str. 55.): “Along these routes, stretching from the Pannonian Plain through Transylvania toward the southern Carpathians, and from the Baltic Sea through Poland, along the Prut, Siret, and Dniester Rivers, economic, political, and religious centers sprang up, accelerating the process of state organization.”

Poglavlje završava s pasosom od jedne rečenice. Ovdje se to ne citira. Slijedi novo poglavlje koje citiram (str. 56.):

piše sljedeće (str. 12.):

„Vremenom se intenzivirala i trgovina, po starim i uhodanim trgovačkim pravcima. Rana aktivnost trgovaca iz Genove u nekoliko naselja uz deltu Dunava također ukazuje na trgovačku važnost toga prostora. Uz glavne puteve sa sjeverozapada prema jugoistoku nastajala su politička, gospodarska i vjerska središta rumunjskih zemalja, ubrzavajući procese državnoga organiziranja.”

„The Origins of Romanian Feudalism.

The first evidence of the appearance of Romanian political formations dates from the beginning of the ninth century. Their appearance was linked to the development of feudalism in the Romanian lands. Literary sources from the early Middle Ages mention the Romanians under the name of *Vlachs* (*Vlahi*, *Blacci*, *Valachi*, *Volohi*, *Olachi-olahok*, *Vlah*, *Ilac*, and *Iflak*), while they referred to themselves as *rumân* or *român*; both of these names indicate the Latin origins of the Romanians which distinguished them from neighboring peoples. These sources characterized them as living in a hierarchical feudal society. Medieval chronicles mention the leaders of Romanian political formations, called *jupani* (sing. *jupan*), dukes, *cnezi* (sing. *cneaz*), and *voievozi* (sing. *voievod*), as being surrounded by warriors and wealthy nobles (*maiores terrae*) who owned lands worked by large numbers of dependant peasants (*rustici*).

Lacking precise information, the origins of Romanian feudalism remain somewhat obscure. Most likely, it began during the era of (str. 57.) great migrations when invaders would impose their rule on the native population and attempt to exploit their conquest. Linguistic evidence and the structure of feudal institutions in the Romanian lands support the theory that the Slavic invasions led to the formation of a ruling class that was gradually assimilated by native Romanian population. This was also true of the Pechenegs in the tenth century and the Cumans in the eleventh and twelfth centuries,

str. 12.: „Prva svjedočanstva o pojavi rumunjskih političkih tvorevina datiraju u početak 9. stoljeća, a povezana su i s počecima razvoja feudalnih društvenih obrazaca. Pisani izvori iz ranoga srednjega vijeka navode Rumunje pod imenom Vlaha (*Vlahi*, *Blacci*, *Valachi*, *Volohi*, *Olachi-olahok*, *Vlah*, *Ilac*, *Iflak*), dok su se oni sami nazivali *rumân* ili *român*. Oba ta naziva ukazuju na latinsko podrijetlo koje ih razlikuje od susjeda. Izvori govore o hijerarhiziranom društvu. Vođe njihovih političkih tvorevina nazivani su županima, kneževima i vojvodama (*jupani*, *cnezi*, *voievozi*). Bili su okruženi ratnicima i bogatim plemićima (*maiores terrae*), posjednicima zemlje koju su obrađivali brojni ovisni seljaci (*rustici*).

U nedostatku preciznih podataka izvori feudalnog poretka u rumunjskim zemljama ostaju pomalo nejasni. On je najvjerojatnije nastao tijekom velikih doseoba, kada su napadači pokušavali nametnuti vlast starosjediocima i (str. 13.) iskoristiti svoja osvajanja. Jezična svjedočanstva i struktura feudalnih institucija u rumunjskim zemljama podupiru teoriju da su slavenske doseobe dovele do stvaranja vladajućeg sloja koji je kasnije postupno asimiliran (romaniziran) od strane

both migratory peoples of Turkish origin from Central Asia who entered Moldavia and Wallachia and settled on the fertile agricultural lands. After establishing their rule over the native population, these peoples were gradually assimilated by them, similar to the case of the assimilation of Bulgars by the Slavic population in Bulgaria.

The need for organizing a system of defense encouraged the extension of feudalism and the creation of the boyars as a social group. It must be noted that this process began in the plains which were more vulnerable to attack and rich in agricultural potential. It only gradually spread to other areas.

One of the factors that helped to spread feudalism during the thirteenth and fourteenth centuries was that the Romanian lands found themselves located along thriving commercial routes linking East and West. As the existence of these routes brought a certain amount of wealth with them, and also required protection, the extension of feudalism naturally followed. This growing feudal social, political, and economic system led to the establishment of small state formations, such as voievodats and cnezats, that gradually united to create the principalities of Wallachia and Moldavia during the fourteenth century.

It must be remembered, however, that large communities of free peasants also existed within these states. Thus they cannot be considered wholly feudal, though the development of this system prompted their creation. It is only with the extension of

većinskih starosjedioca. Ista je sudbina najvjerojatnije snašla i Pečenege i Kumane tijekom 10., 11. i 12. stoljeća.

Potreba za organiziranjem obrambenog sustava potakla je širenje feudalnih modela i sve izrazitije izdvajanje plemstva-bojara (*boieri*) kao posebne društvene grupe. Treba naglasiti da je navedeni proces započeo u velikim nizinama koje su bile osjetljivije na napade te poljoprivredno bogatije i tek se postupno širio na ostala područja. Širenju novoga poretka u 13. i 14. stoljeću pomogao je i smještaj rumunjskih zemalja uzduž važnih trgovačkih puteva, što je dovelo do bogaćenja stanovništva i veće potrebe za obranom i zaštitom. Razvoj društva, gospodarstva i institucija doveo je najprije do stvaranja manjih državnih tvorevina, vojvodstava i kneževstava, koja su se postupno ujedinjavala i okrupnjivala da bi konačno stvorili velika kneževstva (principate) Vlašku i Moldaviju tijekom 14. stoljeća.

No mora se stalno imati na umu da su na ovim područjima još stoljećima živjele brojne zajednice slobodnoga seljaštva. Stoga su rumunjske kneževine ne mogu smatrati potpuno

Ottoman domination to the Romanian lands and their increasing economic exploitation by the Porte during the sixteenth century that feudal relations between landlords and peasants significantly expanded.

Feudalism in the Romanian lands and throughout East Central Europe differed greatly from in the West; it bore characteristics (str. 57.) resulting from the specific circumstances in which it developed. Three main social groups existed: the boyars (the feudal landowning class), dependent peasants, and large groups of free peasants. Only in Transylvania, which was ruled by the kingdom of Hungary, did feudalism assume many Western characteristics.

Early Romanian Political Formations”

U prvom pasosu nalazi se pet rečenica. Treća rečenica glasi (str. 58.): “Settlements in specific geographical areas, such as plateaus, plains, and valleys, joined together to form associations.” Navodim petu i posljednju rečenicu pasosa (str. 58.): „This evolution did not take place uniformly in all the Romanian lands, but it helps to explain the appearance of the first Romanian political formations recorded in the literary sources of the Early Middle Ages.”

Drugi pasos, prva rečenica (str. 58.): „In the ninth century the writer Moise of Choren spoke of a "Balak country" south of the Carpathians. Archeological research has also identified several areas, located mainly in the river valleys,

feudalnim u strogom smislu te riječi, iako je razvoj takvog sustava potakao i ubrzao njihov nastanak. Tek je širenjem osmanske vrhovne vlasti na rumunjske zemlje i njihovim sve većim gospodarskim iskorištavanjem od strane Porte, tijekom 16. stoljeća, došlo do značajnoga širenja feudalnih odnosa između zemljišnih gospodara i seljaštva.

Može se zaključiti da se feudalni poredak u rumunjskim zemljama, kao uostalom i u ostatku srednje i jugoistočne Europe, značajno razlikovao od zapadnog i bio obilježen mnogim posebnostima, zbog specifičnih okolnosti nastanka. Jedino je u Transilvaniji, pod ugarskom vlašću, feudalizam stekao nešto brojnije zapadne značajke.”

B. Grgin, str. 13.:

„U počecima srednjeg vijeka, od saveza sela na posebnom zemljopisnom području nastajala su mala kneževstva u dolinama rijeka, njihovim povezivanjem vojvodstva i konačno "zemlje".

Ovakav proces nije bio jednoobrazan u svim rumunjskim regijama, ali pomaže objasniti nastanak političkih tvorevina spomenutih u pisanim izvorima iz ranoga srednjeg vijeka.

U 9. stoljeću spominje se "Balak zemlja" južno od Karpata. Arheološka iskapanja svjedoče o gusto naseljenim područjima u dolinama velikih rijeka iz toga razdoblja. Istočno od Karpata, od 11. stoljeća navodi se "zemlja Vlaha" i različite takozvane republike. Na tom su području doseljeni stepski narodi usporili ili potpuno

with dense populations: these were locations of the so-called *cnezates de vale*, such as Vlașca, the Vlășia forest, Câmpulung Muscel, and others, all mentioned in later literary sources. A similar situation was found in the areas east of the Carpathians where historical sources from the eleventh century speak of "the country of the Vlahi", and the "republics" of Vrancea, Tigheci, Câmpulung Moldovense, Codrii Herței, Codri Cosminului, and Țara Șepenițului. Of course, in the lands beyond the Carpathians, the migrations of the last (str. 59.) steppe peoples impeded the development of Romanian political formations. In Dobrogea, sources from the tenth century tell of the existence of the *jupanat* of Dimitrie (at Mircea Vodă, in the county of Constanța). At the end of the next century, Ana Comnena wrote of three Romanian political leaders in Dobrogea, Tatos (Tatu), Sestlav, and Satza (Saccea), who became involved in the events in the lower Danube area during the reign of Byzantine Emperor Alexios I Comnen. The same writer also referred to "a certain Pudilă, a leader of the Dobrogean Vlachs."

The Anonymous notary of Hungarian King Bela tells in his *Gesta* about the existence of several Romanian-Slavic voievodats in central and western Transylvania during the ninth and tenth centuries: the voievodat of Menumorut, with Biharea as its residence, stretched out between the Tisa River (in the west), the Igfon Forest (east of Oradea, as far as Piatra Craiului), the Someș River (in the northwest), the Mureș River (in the south), and Porțile Meseșului (in the east); the voievodat of Gelu, *dux Blacorum*,

zaustavili nastanak političkih tvorevina rumunjskog stanovništva.

U Dobrudži, izvori iz 10 stoljeća zabilježili su županiju nedaleko od Konstance (*Constanța*). Bizantska princeza Ana Komnena spominje krajem 11. stoljeća nekoliko rumunjskih lokalnih političkih vođa na tom istom prostoru. Anonim Bele III navodi postojanje nekoliko rumunjsko-slavenskih vojvodstava u srednjoj i zapadnoj Transilvaniji tijekom 9. i 10. stoljeća. Najpoznatije je među njima bilo vojvodstvo takozvanoga *dux Blacorum* Gelua (*Gelu*, čitaj Đelu). Sve (dalje tekst na str. 14.) navedene političke tvorevine imale su vlastite utvrde, vojsku i upravna tijela.

which probably had its capital in Dabâca, located in the Transylvanian Plateau, and the voievodat of Glad, located in the Banat, between the Mureş and Danube Rivers. All of these Romanian political formations had fortresses, armies, and administrative bodies.

A century later, Hungarian chronicles (ovde ne citiram njihova imena) speak of only two Romanian voievodats, possibly indicating that a process of unification had occurred in the meantime. (Ne citiaram dve rečenice o tim vojvodstvima.)

This process of unification reflects the tendency toward the formation of medieval Romanian state in this area prior to the conquest of Transylvania by the kingdom of Hungary.

Thus, by the ninth century, the Romanians were a sedentary agricultural-pastoral people, Christianized by their forefathers many (str. 60.) centuries before, who began to organize small-scale feudal political structures that looked to Byzantium as a model. Each of these political formations from the ninth to the eleventh centuries represented the nucleus of the cnezats and voievodats that would eventually unite to form the medieval Romanian principalities during the fourteenth century.”

(str. 60.)

„The Establishment of Hungarian Rule in Transylvania (Eleventh to Fourteenth Centuries)

The Hungarians reached the hilly lands east of Pannonian Plain, which later became part of Arpadian Kingdom, and entered Transylvania only sporadically during the tenth century. The

U 11. stoljeću na tom se dijelu Transilvanije navode svega dva vojvodstva, što je najvjerojatnije bio rezultat procesa okrupnjavanja i ujedinjavanja u međuvremenu.

On govori i o težnji za stvaranjem veće, jedinstvene političke organizacije u Transilvaniji prije konačnoga ugarskoga osvajanja.

Može se zaključiti da su od 9. do 12. stoljeća Rumunji (Vlasi) bili sjedilačko, zemljoradničko-stočarsko stanovništvo, kršćansko već niz stoljeća, te su počeli organizirati vlastite političke strukture manjega i srednjega opsega koje su gledale na Bizant kao uzor. Svaka od navedenih političkih tvorevina predstavljala je jezgro kasnijih kneževstava i vojvodstava koja će se tijekom vremena dalje ujedinjavati, da bi u 14. stoljeću od njih nastale velike rumunjske kneževine (principati).

III. Razvijeni i kasni srednji vijek

1. Uspostava ugarske vlasti u Transilvaniji.

Kolonizacija Transilvanije.

Ugri su sporadično počeli ulaziti i naseljavati se u Transilvaniju od druge polovice 10. stoljeća.

Od toga vremena do 13. stoljeća tekao je proces njihova postupnog osvajanja pokrajine, od sjeverozapada prema jugoistoku. Razlike u

actual conquest of Transylvania took place gradually from the eleventh to thirteenth centuries, beginning in the northwest (the Someș Valley), and extending south and southeast. The differences between the Romanian feudal organization and the Western feudal model that the Hungarians borrowed from the Germans, especially after the year 1000, is easily recognizable in literary sources.

The comitat was the institution with which the new rulers replaced the old Romanian and Romanian-Slavic *cnezats* and *voievodats*. Comitats were organized gradually as new territories were conquered around fortresses captured from the Romanian and Romanian-Slavic rulers. Thus, the territories to the west and north of Transylvania that had been protected by Romanian dukes from the ninth to the eleventh centuries were only gradually, after difficult struggles, incorporated into the Hungarian kingdom. As a result, more than a century passed from the first mention in documents of the comitat of Bihor in 1111 (situated in the area once ruled by Menumorut, near Pannonia) until the organization of the comitat of *Târnavă*, located in central Transylvania, mentioned only in 1214. These were open areas, easily conquered and held, with one exception: *Maramureș*. Its seizure was impeded by determined resistance on the part of the native population. As a result, the fortress of *Medieș*, near Satu Mare, the center of a Romanian *voievodat*, could be not taken (str. 61.) from the Romanians at the end of the eleventh century (probably between 1074 and

modelima društvene i državne organizacije između tamošnjih rumunjskih starosjedilaca i ugarskih doseljenika jasno se raspoznaju u pisanim izvorima posebice nakon 1000. godine. Ugarski sustav kraljevskih županija (komitata) postupno je potiskivao stara rumunjska i rumunjsko-slavenska kneževstva i vojvodstva. Županije su se organizirale kako su osvajana nova područja oko utvrda oduzetih domaćem plemstvu i vladarima. Tako se, primjerice, županija Bihor (danas na granici Rumunjske i Mađarske) spominje već 1111, a Trnava (*Tîrnava*) u srednjoj Transilvaniji tek 1214. godine. Jači otpor osvajanju uglavnom nije pružan, osim na području *Maramureș* (danas na sjeveru Rumunjske, na granici s Ukrajinom) gdje su se krajem 11. stoljeća starosjedioci žestoko oduprli osvajačima.

1095) when Arpadian kingdom resumed its expansion into Transylvania along Someș Valley where the fortress was located.

Though part of the kingdom of Hungary, Transylvania, a portion of which formed a dukedom since the time of Gelu, a Romanian ruler, preserved a relative autonomy. It had a political tradition of its own that could not be ignored, and which had been successfully defended up until the eleventh century; its predominantly Romanian ethnic structure also hindered its integration into the rest of the kingdom. The new rulers could not ignore the separate political tradition of this region. As a result, they tried to establish there a principality. In 1111 and 1113 documents mention Mercurius, *princeps Ultrasilvanus*, a high official at the royal court, although there is no evidence that he carried out any activity in Transylvania. For over sixty years, documents do not mention any leader in Transylvania by name, neither under the title of prince, nor that of voievod. It is only in 1176 that a political leader in Transylvania is again mentioned, a voievod called Leustachius. The conclusion can be drawn that, in order to consolidate its rule over Transylvania, the Hungarian kingdom came to an understanding with the part of the native nobility, agreeing to maintain the separate political tradition of the region in the form of a voievodat; as a result Transylvania, a land with a majority Romanian population, preserved the same type of political organization that would be adopted in the neighboring Romanian principalities of Wallachia and Moldavia. Transylvania was the

Iako je uklopljena u sastav ugarskoga kraljevstva, Transilvanija je očuvala relativnu autonomiju. Imala je vlastitu političku tradiciju koja se nije mogla potpuno ignorirati, a njena pretežito rumunjska etnička struktura pridonosila je očuvanju posebnosti. Već od početka 12. stoljeća izgleda da su ugarsko-hrvatski kraljevi pokušavali stvoriti veliko kneževstvo (principat) u Transilvaniji. Tako dokumenti iz 1111. i 1113. navode na dvoru kralja Kolomana (1095-1116) (str. 15.) visokog službenika po imenu Merkurije, s naslovom *princeps Ultrasilvanus*, iako nema dokaza da je on vršio ikakvu vlast u Transilvaniji. Iz 1176. ostalo je zabilježeno ime vojvode Leustahija na tom području, kao službenika ugarsko-hrvatskoga kralja. Može se osnovano pretpostaviti da su, želeći učvrnuti vlast u Transilvaniji, ugarsko-hrvatski kraljevi došli do suglasja s dijelom domaćega plemstva oko zadržavanja posebnih političkih tradicija toga područja u obliku vojvodstva. Posljedično je Transilvanija, zemlja s pretežito rumunjskim stanovništvom, u bitnim elementima imala sličan tip političke organizacije kao i susjedna kneževstva Vlaška i Moldavija, a ujedno je bila i jedina pokrajina srednjovjekovne Ugarske koja je stekla autonoman položaj vojvodstva.

only province of the medieval kingdom of Hungary that had the distinction of being recognized as a voievodat.

The Colonization of Transylvania (Twelfth to Thirteenth Centuries)

To defend the eastern border of the kingdom and consolidate its rule in Transylvania, the Hungarian crown adopted a policy to settle Hungarians in parts of the voievodat, mainly in the open lowlands (str. 62,) and hilly areas of the river valleys. The kings granted lands to these settlers and many of them acquired titles of nobility. Yet the Hungarians were too few in number to settle the vast territory they conquered. This led the crown to colonize other populations in Transylvania and the adjacent Romanian regions under Hungarian control; these colonists were granted special privileges to settle in the voievodat and become loyal subjects of the king. This was the case of Szecklers, the Saxons, the Teutonic and Johannite Knights, and others. Some of these efforts, however, failed, as happened in the case of Teutonic and Johannite Knights.

The Szecklers had joined the Magyars upon their descent into the Pannonian Plain and won a place of honor in the Hungarian army because of their warlike virtues. After living side by side with the Hungarians for many years, they drew steadily closer to them, especially in terms of their language. They first defended the borders of the kingdom in Crișana, but by the middle of the twelfth century documents attest to their

str. 15.

Kako bi obranila jugoistočne granice i učvrstila vlast u Transilvaniji, ugarska kruna prihvatila se naseljavanja Mađara u dijelovima vojvodstva, većinom u dolinama velikih rijeka i njima susjednim brdovitim područjima. Kraljevi su darivali zemlju naseljenicima koji su tako mnogi stekli i plemićke naslove. Ipak, Mađari nisu bili dovoljno brojni da bi sami naselili prostrano osvojeno područje. To je navelo krunu da naseli i druge etničke grupe u Transilvaniju i susjedna područja. Navedeni su kolonisti dobivali posebne povlastice za naseljavanje. Neki od pokušaja naseljavanja, poput onih viteških redova Teutonaca i Ivanovaca, nisu uspjeli. Među naseljenicima najvažniji su bili Sikuli (Sekelji, Sekleri) i Sasi. Sikuli su bili pleme istočnjačkog podrijetla, kao i Mađari, a priključili su im se izgleda već u doseobi, stekavši posebno mjesto u ugarskoj vojsci zbog svojih ratničkih vrlina. Živeći stoljećima zajedno s Mađarima, postupno su se potpuno mađarizirali u jezičnom i konačno u narodnosnom smislu. Od 12. stoljeća, kako se granica ugarsko-hrvatskoga kraljevstva u Transilvaniji pomicala dalje na jugoistok, tako su i Sikuli kao graničari odlazili sve dalje, da bi se konačno u 13. stoljeću naselili na Karpatima na granicama prema Vlaškoj i Moldaviji, uživajući povlastice za svoju vojnu službu.

presence in central Transylvania on the Târnava Rivers, and later, in the thirteenth century, the largest part of them settled in the eastern part of the voievodat, along the Carpathian Mountains. Their remarkable qualities as warriors led the Szecklers to move further to the east and southeast, together with the expansion of the borders of the kingdom, receiving the mission from the kings of Hungary to defend the frontier in return for recognizing their liberty and granting them special privileges. A Hungarian chronicler relates that from very early times, probably since they first reached Crişana, the Szecklers lived in peace with the Romanians from whom they learned to read and write. The Saxons, who some contemporary texts mention under the name Flandrenses or Teutons, were colonized in Transylvania by the Hungarian kings in successive waves during the twelfth and thirteenth centuries, particularly in the southern part of the province. They were a heterogeneous population, originally from the Francophone regions on the left bank of the Rhine, as well as central and southern Germany. They were experienced merchants, farmers, and skilled craftsmen. The settlement of Saxons in Transylvania gave a significant impulse to economic life in region and contributed (str. 63.) to the flourishing of the cities, which began to acquire a western character. They also received important privileges specified in the act known as the "Golden Bull of the Saxons" or the "Andreanum," issued by king Andrew II (1205-1235) in 1224.

The Saxons and Szecklers organized themselves,

Ugarski kroničari tvrde da su Sikuli živjeli s Rumunjima u dobrosusjedskim odnosima, a od njih su, navodno, naučili čitati i pisati. Sase, koje pojedini izvori navode i pod imenima Teutonaca ili Flandrijaca, naselili su ugarski kraljevi tijekom 12. i 13. stoljeća u nekoliko valova u Transilvaniju, posebice na jug pokrajine. Iako nazivani Sasima, radilo se o šarolikoj grupi stanovništva s obje obale Rajne te iz srednje i južne Njemačke. Među njima je bilo iskusnih trgovaca, vještih obrtnika i rudara te zemljoposjednika. Naseljavanje Sasa dalo je značajan poticaj gospodarstvu i pridonijelo je razvoju gradova koji su počeli poprimati zapadne značajke. Sasi su kao kolektiv dobili značajne povlastice, nabrojane u povelji poznatoj kao "Zlatna bula Sasa" ili *Andreanum* koju je 1224. izdao kralj Andrija II (1205-1235). I Sasi i Sikuli bili su upravno i teritorijalno organizirani u takozvane distrikte (*scaune, sedes*), sa značajnim stupnjem autonomije i izravno odgovorni kruni. Unatoč naseljavanju svih ostalih etničkih grupa, Rumunji su ostali većinsko stanovništvo u Transilvaniji.”

from a territorial and administrative point of view, into districts (*scaune, sedes*), having a great measure of autonomy, and being directly responsible to the crown. Despite the colonization of these groups in Transylvania, the Romanians remained the majority of population in the voievodat.

Romanian political structures south of the Carpathians (Tenth to Thirteenth Centuries)

Small political formations, hindered in their development by the last waves of migratory peoples from the Eurasian steppe (the Pechenegs, the Cumans, and the Tatars) who arrived during the tenth to the thirteenth centuries, were established early on in the territories between the southern Carpathians, the Danube, and the Black Sea. Beginning in the tenth century, literary sources mention local leaders, such as George and Dimitrie, who survived the invasions of these nomadic peoples, going so far as to recognize the suzerainty of certain barbarian chieftains.

The participation of the Romanians alongside the Bulgarians in a great rebellion against the Byzantine Empire that occurred in 1185-1186 had a beneficial influence on the existent political structures in Dobrodgea and north of the Danube; two Romanian brothers, Peter and Asan, led the rebellion. Both the Romanians living north of the Danube and the Cumans supported this successful rebellion that resulted in the foundation of the Vlacho-Bulgarian Empire (the Second Bulgarian Empire) with its

str. 16.

„2. Političke strukture Rumunja južno od Karpata do sredine 13. stoljeća. Pobuna pod vodstvom Litovoja

Teritorijalno manje političke tvorevine nastale su prilično rano u srednjem vijeku na prostoru između Karpata, Dunava i Crnog mora. One su znatnim dijelom spriječene ili usporene u razvoju zadnjim valom doseljavanja iz euroazijskih strepa (Pečenezi, Kumani, Tatari) od 10. do 13. stoljeća. Počevši od 10. stoljeća, pisani izvori spominju lokalne vođe, poput Jurja i Dimitrija, koji su priznavali vrhovnu vlast pojedinih prvaka stepskih plemena.

Vlasi sjeverno i južno od Dunava te Kumani sudjelovali su, uz Bugare, u velikoj pobuni protiv Bizanta 1185-1186. godine. Dva brata Vlaha, Petar i Asen, vodili su pobunu. Njome je utemeljeno Drugo bugarsko carstvo, u rumunjskoj historiografiji najčešće zvano vlaško-bugarskim, s prijestolnicom u Velikom Trnovu. U glasovitom pismu 1200. papa Innocent III obratio se nasljedniku Petra i Asena

capital at Târnovo. In 1200, Pope Inocent III wrote to the leader of the Bulgarians and Romanians, Kaloyan (1197-1207), referring to the sovereign and his people as descendants of Romans.

(str. 64.) After conquering the Romanian and Romanian-Slavic political formations in Transylvania, the Hungarian kingdom sought to extend its influence over the regions south and east of the Carpathians. In 1247, six years after the great Mongol-Tatar invasion that devastated the Romanian lands, a document issued by the Hungarian Royal Chancellery, known as the Diploma of the Johannite Knights, mention the existence of Romanian districts south of the Carpathians that were vassals of the king of Hungary. These included the Severin Land (*Terra de Zeurino*), proclaimed as the Banat of Severin around 1230, the cnezats of John and Farcaș, and the voievodats of Litovoi and Seneslau. These political formations were undergoing a process of unification that led to larger and stronger unions; for example, the cnez Litovoi also served as voievod over several cnezats located in the Jiu Valley in Oltenia and Transylvania. They covered extensive territories west and east of Olt River, and also parts of southern Transylvania. Strong economic development in this area brought wealth to local rulers and their overlords; they had a military organization, a religious hierarchy (churches and bishoprics were mentioned), and a feudal social structure made up of *maiores terrae* and *rustici*, that is of boyars, cnezi, juzi, and voievods on the one

Kalojanu (1197-1207) i njegovu narodu kao potomcima Rimljana.

Nakon što su osvojili rumunjske i rumunjsko-slavenske političke tvorevine u Transilvaniji, Ugri su pokušali proširiti svoj utjecaj i na područja istočno i južno od Karpata. Godine 1247, šest godina nakon tatarske provale koja je teško opustošila rumunjske zemlje, isprava koju je izdala ugaraska dvorska kancelarija, poznata kao "Diploma ivanovaca", spominje postojanje rumunjskih distrikata južno od Karpata u vazalnom odnosu prema ugarsko-hrvatskom kralju. Navedena područja uključivala su Severinski banat (proglašen 1230.), zatim kneževine Ivana i Farkaša te vojvodstva Litovoja i Seneslava. Ove su političke tvorevine već prolazile kroz proces ujedinjavanja koji je vodio do većih i jačih saveza. Primjerice, knez Litovoj vladao je kao vojvoda i u nekim dijelovima Oltenije i Transilvanije. Snažan gospodarski razvoj u navedenim područjima donio je bogatstvo lokalnim vladarima. Oni su imali vlastitu vojnu organizaciju, vjersku hijerarhiju (navode se crkve i episkopije), a društvo je bilo sastavljeno od bojara, kneževa, sudaca i vojvoda na jednoj te seljaka na drugoj strani. Izvori iz 13. stoljeća, često navode iseljavanja seljaštva iz Transilvanije preko Karpata u Vlašku, zbog strogog feudalnog režima u Transilvaniji. Sve u svemu, sredinom 13. stoljeća, unatoč prevlasti Kumana i tatarskim

hand, and peasants on the other. Documents from the time refer to the movement of peasants from Transylvania to Wallachia due to the harsh nature of the feudal regime in the voievodat. By the middle of the thirteenth century, despite the domination of the Cumans and the devastating Tatar invasion of 1241, several small Romanian political formations existed south of Carpathians that had accepted the suzerainty of the Arpadian kings. Because they were strong and well-organized, these small political units survived the devastating Tatar invasion.

The Revolt led by Litovoi

In the 1270s, taking advantage of the great upheaval in Hungary caused by efforts to reestablish pagan rituals during the reign of King Ladislas the Cuman, the Romanian Voievod Litovoi, a successor of the previously-mentioned voeivod of the same name, attempted to (str. 65.) declare the independence of his land, located in southern Transylvania and Oltenia, from Hungary. He confronted superior military forces and his army was ultimately defeated in southwestern Transylvania, in the land of Hațeg, which had been part of his voievodat since 1247. Litovoi was killed in the fighting and his brother, Bărbat, was taken prisoner; the latter was ransomed by his followers for a large sum of money and probably ruled over much of his brother's lands. The idea of establishing an independent political formation in the southern Carpathians was not abandoned, only postponed for a more favorable moment.”

razaranjima 1241, nekoliko rumunjskih političkih tvorevina, koje su prihvatile vrhovništvo Arpadovića, postojalo je južnije od Karpata. Sve su one preživjele tatarske provale jer su bile snažne i dobro organizirane.

Str. 16.

Koristeći nemire u Ugarskoj zbog pokušaja obnove poganstva za vladavine Ladislava IV Kumanca (1272-1290), vojvoda Litovoj, nasljednik ranije spomenutog vojvode imenjaka, pokušao je proglasiti neovisnost svoga područja u južnoj Transilvaniji i Olteniji od Ugarske. No, suočio se s premoćnom ugarskom vojnom silom te je poražen u zemlji Haceg (*Hațeg*) koja je bila (str. 17.) dio njegova vojvodstva od 1247. godine. Litovoj je poginuo u bici 1273, a njegov brat Barbat je zarobljen. Otkupili su ga za velike novce njegovi sljedbenici i zatim je vjerojatno vladao većinom bratovih posjeda. Iz daljnjega je razvoja jasno da zamisao o većoj i neovisnoj političkoj tvorevini južno od Karpata nije potpuno napuštena, već je odgođena za bolja vremena.”

Dalje će se zbog opsega teksta dati isprekidani nasumični primeri pojedinih sekcija teksta iz obe knjige.

<p>Str. 65.: “The founding of Wallachia Toward the end of the thirteenth century the importance of the voievodat east of Olt River, which Seneslau had once ruled over, increased. This state was revived by Romanian nobles from Transylvania, such as the legendary Negru Vodă and Radu Negra from Făgăraș, who extended their control over Romanian lands that had not yet been included within the kingdom. Romanian legends preserved the stories of these movements under the name <i>descălecat</i>; they provided an impulse for the formation of an important new political structure.”</p>	<p>Str. 17: „3. Utemeljenje i učvršćenje Vlaške Prema kraju 13. stoljeća porasla je važnost vojvodstva istočno od rijeke Olt kojim je nekoć vladao Seneslav. Ova je država oživljena doseljavanjem izbjegloga rumunjskoga plemstva iz Transilvanije, poput legendarnog Negru Vode ili Radu Negrua. Ti su plemići proširili svoju kontrolu nad područja uz granicu koja do tada nisu bila u sastavu ugarsko-hrvatskoga kraljevstva. Rumunjske legende očuvale su priče o tim doseobama pod nazivom "silazak".“</p>
<p>str. 69.: „Dragoș voievod. The first "descălecat" from Maramureș After 1300 the influence of both Hungary and Poland over the small state formations east of the Carpathians increased. Hungary had two reasons for extending its influence over these territories: the war against the Tatars and to promote Catholicism among the schismatics and pagans in accordance with the apostolic mission entrusted to the kings of Hungary by the pope. After the reestablishment of the bishopric in this region, this time called Milcov (the former bishopric of the Cumans), at the beginning of the fourteenth century, the Catholic offensive resumed.”</p>	<p>str. 19.: „5. Vojvoda Dragoș. Bogdan I i utemeljenje Moldavije Nakon 1300. pojačan je utjecaj Poljske i Ugarske na male državne tvorevine istočno od Karpata. Ugarska je imala dva razloga za širenje svoga utjecaja na ova područja – obranu od Tatara te promicanje katoličanstva među poganima i šizmaticima, u skladu s apostolskom misijom koju su pape povjerali ugarsko-hrvatskim kraljevima. Nakon ponovne uspostave katoličke biskupije na ovom području početkom 14. stoljeća, katolička je ofenziva iznova otpočela.“</p>
<p>Str. 72.: „The consolidation of Moldavia under the successors of Bogdan</p>	<p>str. 21.: „6. Učvršćenje Moldavije pod Bogdanovim nasljednicima. Značaj utemeljenja neovisnih rumunjskih država.</p>

In subsequent years, during the reign of the voievods Lașcu (c. 1365-c. 1375). Peter I Mușat (c. 1375-c. 1391), and Roman I (c. 1391-1394), the territorial unification of Moldavia, within its historical borders, was completed. The first voievod to attest to this fact in his princely title was Roman I who, in 1392, proudly referred to him-self as "Moldavian voievod and heir of all Wallachia (Moldavia) from the mountains to the sea shore" Thus, Moldavia had become the second independent Romanian principality.“

str. 99.: „Mircea the Old and his successors

When Ottoman expansion approached the Danube, Mircea the Old (1386-1418), "the bravest and most clever among the Christian princes", as the chronicle Leunclavius characterized him, sat upon the throne of Wallachia. One of the greatest princes of the Romanian Middle Ages, Mircea the Old strengthened the system of fortresses along the Danube, and improved the military and administrative organization of the principality to defend against the growing threat posed by the Ottoman Empire. He also sought to protect the autonomy of his principality by entering into defensive alliances with both Poland and Hungary.“

str. 135.: „Culture in the sixteenth century

The influence of the Italian and German Renaissance, often through Hungarian and Polish channels, and the ideas of rebirth coming

Narednih godina, tijekom vladavina kneževa Laškua (*Lașcu*, oko 1365-1375), Petra I Mușata (*Mușat*, oko 1375-1391) i Romana I (oko 1391-1394), teritorijalno ujedinjenje Moldavije unutar njenih danas povijesnih granica bilo je dovršeno. Prvi knez koji je novo stanje potvrdio u naslovu bio je 1392. Roman I koji se ponosno nazvao "moldavskim vojvodom i nasljednikom čitave Moldavije od planina do morske obale". Tako je Moldavija konačno postala druga neovisna velika rumunjska kneževina.“

str. 35.: „Kada se osmansko širenje približilo Dunavu, Mirča Stari (*Mircea cel Bătrân*, 1386-1418), "najhrabriji i najpametniji među kršćanskim vladarima" kako ga je označio kroničar Leunclavius, zasjeo je na vlaško prijestolje. Jedan od najvećih vladara rumunjskoga srednjeg vijeka, učvrstio je sustav utvrda uzduž Dunava te poboljšao vojnu i upravnu organizaciju kneževstva da bi se obranio od rastuće osmanske opasnosti. Pokušao je sačuvati autonomiju svoje kneževine ulaskom u obrambene saveze, kako s ugarsko-hrvatskim kraljevstvom, tako i s Poljskom.“

str. 55.: „22. Kultura u 16. stoljeću

Utjecaji talijanske i njemačke renesanse, posredstvom Ugarske ili Poljske, te zamisli o kulturnoj obnovi iz Bizanta i pravoslavnoga svijeta počeli su se osjećati prema kraju 15. stoljeća i u rumunjskim zemljama. Među

from the Byzantine and Orthodox worlds were felt in the Romanian lands already toward the end of the fifteenth century. The conviction that the values of antiquity were exceptional and that they could again be appreciated influenced people and their artistic creations.

Among the Romanians, the consciousness of their Latinity was strengthened, along with their pride in being descendants off the Romans. Foreign travelers learned from the Romanians themselves about their illustrious ancestors and recorded this information in their writings that circulated throughout Europe. Thus, in 1532-1534, while travelling in Transylvania and Wallachia, the Italian Francesco della Valle heard "the histroy of the settlement of the inhabitants of this country" from some simple monks from the Monestary of Dealu, near Târgoviște: "the Emperor Trajan, after conquering this country, divided it among his solders and made it into a Roman colony, so that these Romanians are descendants, as it is said, of these ancient colonists, and they preserve the name Romans.""

Rumunjima učvršćena je svijest o latinitetu, zajedno s osjećajem ponosa da su potomci Rimljana. Strani putnici i diplomati saznawali su od samih Rumunja o njihovim slavnim precima i zabilježili su te podatke u svojim spisima koji su već u to vrijeme kružili diljem Europe. Tako je 1532-1534, prigodom putovanja kroz Transilvaniju i Vlašku Talijan Francesco della Valle čuo "povijest naseljavanja ove zemlje" od jednostavnih redovnika iz manastira Dealu kraj Trgovišta u Vlaškoj "...Car Trajan, nakon što je osvojio ovu zemlju, podijelio ju je među svoje vojnike i pretvorio je u rimsku koloniju, tako da su ovi Rumunji potomci, kako se kaže, tih davnih kolonista i čuvaju ime Romana (Rimljana)".“

Sličnosti većih delova engleskog teksta knjige Kurta V. Treptova (1996) i teksta autorske knjige Borislava Grgina (2006) veoma su zanimljivi i više su od slučajnosti. Njihovo ekstenzivno navođenje dovelo bi do knjige gde bi se reprodukovali ogromni delovi obe knjige.

U knjizi Kurta Treptova nalazi se velik broj slika uz tekst. Knjiga Borislava Grgina takođe sadrži mnogo ilustracija. Ovde sam doneo tabelu za sve njih. Uz to donosim fotokopije četiri karte koje se mogu da pronađu kod oba autora i jednog interesantnog slikovnog dodatka.

Kurt W. Treptow (1996)	Borislav Grgin (2006)
The Port of Chilia ond the Danube, str. 56.	Nema
The Battle of Posada, str. 66.	Bitka kod Posade, 1330., str. 18.

The Princely Church at Curtea de Argeş built during the reign of Nicholas Alexander str. 68.	Nema
The Bogdana Church in Rădăuţi built by Bogdan I, str.71	Nema
„Bran Castle, A Fortified Castle built in 1377-1378 to protect the principal trade route linking Transylvania and Wallachia, at the beginning of the fifteenth century Bran Castle was under the control of the Wallachian Prince Mircea the Old and tghen his son Michael, but in 1419 it became a possession of the principality of Transylvania.“, str. 78.	„Utvrda Bran u Transilvaniji, izgrađena 1377-1378 za vladavine Ludovika Anžuvinca, služila je za zaštitu glavnog trgovačkog puta između Transilvanije i Vlaške“, str. 25
Ruins of the Princely Palace in Bucharest, str. 82.	Nema
Clock Tower in Sighișoara, str. 83.	Gradski toranj sa satom u Sighișoariilin horum, moveri, str. 27.
The Church in Densuș, str. 90.	Nema
The Monastery of Tismena, str. 91.	Nema
The monastery of Cozia Built by Mirchea the Old, str. 93.	Nema
The Episcopal Cathedral at Curtea de Argeș, str. 94.	Episkopska katedrala u mjestu Curtea de Arges, str. 57.
Ruins of the Princely Residence at Târgoviște, str. 96.	Nema
The fortress of Tighina, str. 98.	Nema
Mirchea the Old, str. 100.	Mirča Stari, str. 35.
Seal of Wallachia during the reign of Mirchea the Old, str. 101	Nema
Alexander the Good, str. 102	Aleksandar Dobri, str. 36.
Seal of Moldavia during the reign of Alexander the Good, str. 103	Nema
Jhon Hunyadi, str. 110.	Janko Hunjadi, str. 41.
„Romanian lands during the fourteenth and fifteenth century“ 106	„Rumunjske zemlje u 14. i 15. stoljeću“ 9
The Monastery of Snagov, str. 108.	Manastir Snagov u Vlaškoj, zadužbina kneza Vlada III. Drakule i navodno mjesto njegova ukopa, 44.
Hunyadi Castle, str. 112.	Nema
Vlad III Dracula	Vlad III Drakula, str. 113.
Vlad III Dracula as protrayed in a fifteenth century German manuscript, str. 114.	Nema
Sthepen the Great, str. 115.	Stjepan Veliki, str. 45.
Matthias Corvinus, str. 117.	Nema
Ruins of Princely Fortress in Suceava, str. 118.	Nema
Stephen the Grat from the Monastery of Voroneț, str. 119.	Nema
The Fortress of Neamț, str. 120.	Nema
The monastery of Putna, 122	Manastri Putna u Moldaviji, mjesto ukopa kneza Stjepana Velikog, str. 47.

The Monastery of Voroneț, str. 124.	Manastri Voronet u Moldaviji, str. 47.
Neagoe Basarab, str. 126.	Nema
Petar Rareș, str. 128.	Moldavski knez Petar Rareš, str. 52.
The Monastery of Moldovița, str. 129.	Nema
John the Brave, str. 130.	Nema
St Michaels Catholic Church in Cluj, str. 132	Nema
Sixteenth Century Moldavian Icon, str. 136.	Nema
Johannes Honterus, 137.	Johannes Honterus, str. 56.
Nicholas Olahus, str. 138.	Nicholas Olahus, str. 56.
The Church of st. Nicholas at Șcheii Brașovului, str. 140.	nema
Sixteenth Century Wallachian Icon, str. 141.	Nema
The monastery of Sucevița, str. 142.	Nema
Michael the Brave, str. 144.	Mihael Hrabri, str. 61.
„Romanian lands at the end of the sixteenth century“ 146,	„Rumunjske zemlje krajem 16. stoljeća“ 59
Monastery of Dealu, str. 148.	Nema
Michael the Brave on the unification of the Romanian Principalities, str. 149.	Nema
Michael the Brave presented with the Head of Andrew Bathory, painting by Theodor Aman, str. 150.	Nema
Seal of the Michael the Brave as prince of the three Romanian lands, str. 151.	Nema
nema	Ostaci kneževske palače u Trgovištu, str. 62.
„Romanian lands during the seventeenth century“ 160,	„Rumunjske zemlje tijekom 17. stoljeća“, 76
Gabriel Bethlen, str. 163.	Nema
Radu Șerban, str. 165.	Nema
Matthew Basarab, str. 168.	Matija Basarab, str. 73.
Three Hierarchs Church, str. 169.	Nema
Vasile Lupu, str. 170.	Vasile Lupu, str. 74.
Vasile Lupu, str. 172.	Nema
Nicholas Milescu Spatarul, str. 178.	Nema
Constantine Brancoveanu, str. 182.	Konstantin Brancoveanu, str. 86.
Francis II Rácóczy, 185.	Nema
The City gate at Alba Iulia, str. 187.	Nema
Miron Costin, str. 192.	Miron Costin, str. 89.
Hrisov issued by Constantine Brâncoveanu, 194	Nema
Dimitriae Cantemir, str. 196.	Dimitrije Cantemir, str. 87.
Seventeenth Century Wallachian Icon, str. 197.	Nema
Metropolitan Dosoftei, str. 200.	Nema
Monastery of Dragomirna, str. 201.	Nema
Monastery of Golia, str. 202.	Nema
Monastery of Horezu, str. 203.	Nema
Constantine Mavrocordat, str. 209.	Konstantin Mavrokordat, str. 91.
Ioan Inochnteie Mieu-Clain, str. 213.	Ioan Inochnteie Micu-Klein, str. 97.
„Romanian lands during the eighteenth and early nineteenth centuries“ 214)	„Rumunjske zemlje tijekom 18. i početkom 19. stoljeća“ 95)

Horea (Vasile Nicola Ursu), str. 216.	Horea (Vasile Nicola Ursu), str. 97.
The Execution of Horeaand Closca, str. 217.	nema
Supplex libellus Valachorum, str. 218.	Nema
George Sincai, str. 219.	Nema
Dimitriae Cantemir, 220.	Nema
Samuel Brukenthal, str. 219.	Zgrada Brukenthalova muzeja u gradu Sibiu, Transilvanija, str. 99.

Grgin, str.
25.

Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku

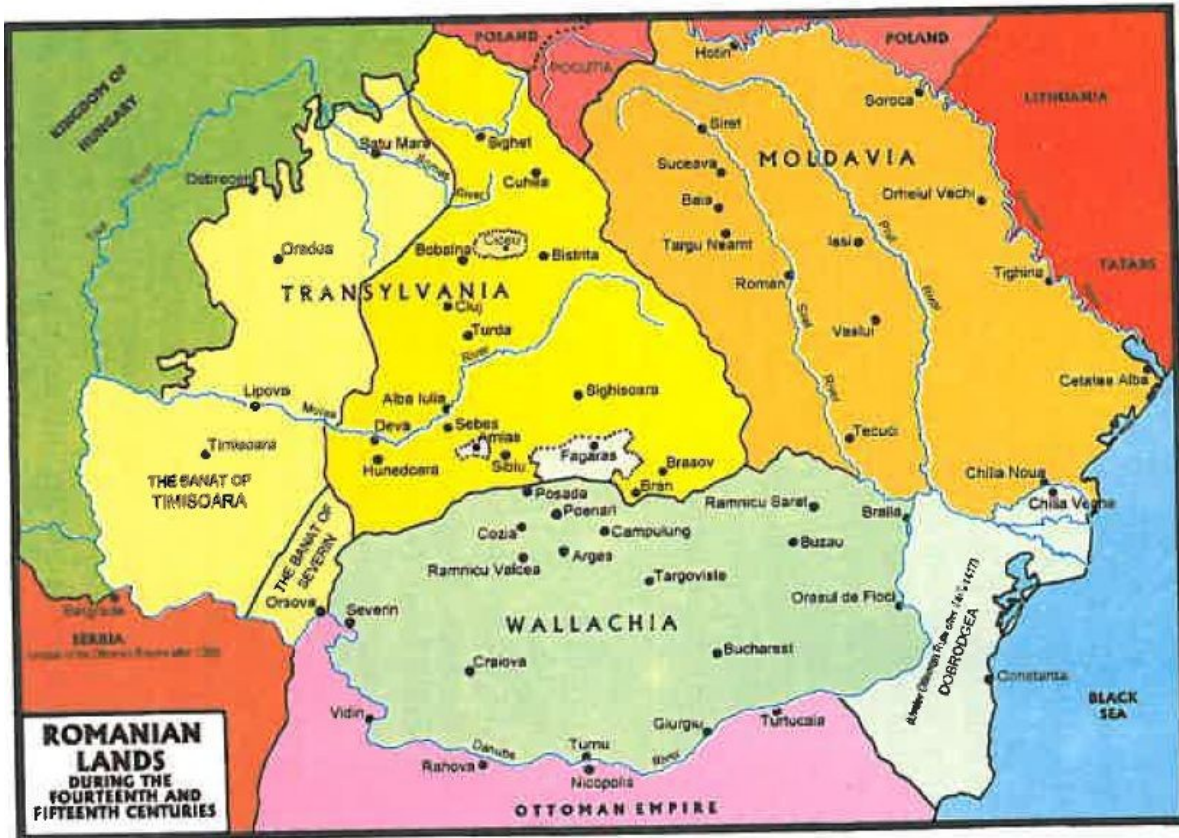
25

na čestice koje su se periodički dodjeljivale, obično ždrijebom. U Transilvaniji je postojala još jedna razlika između seljačkih podanika i njihovih zemljišnih gospodara. U kolektivnom mentalitetu elita srednjovjekovne Ugarske, pa tako i Transilvanije, do kraja srednjega vijeka razvila se predodžba kako su plemići potomci prvih mađarskih osvajača, dok se na seljaštvo gledalo kao na potomke osvojenih i pokorenih naroda.

Utvrda Bran u Transilvaniji, izgrađena 1377-1378 za vladavine Ludovika Anžuvinca, služila je za zaštitu glavnog trgovačkog puta između Transilvanije i Vlaške.

Treptow, „Romanian lands during the fourteenth and fifteenth century“ 106.

Grgin, „Rumunjske zemlje u 14. i 15. stoljeću“ 9.

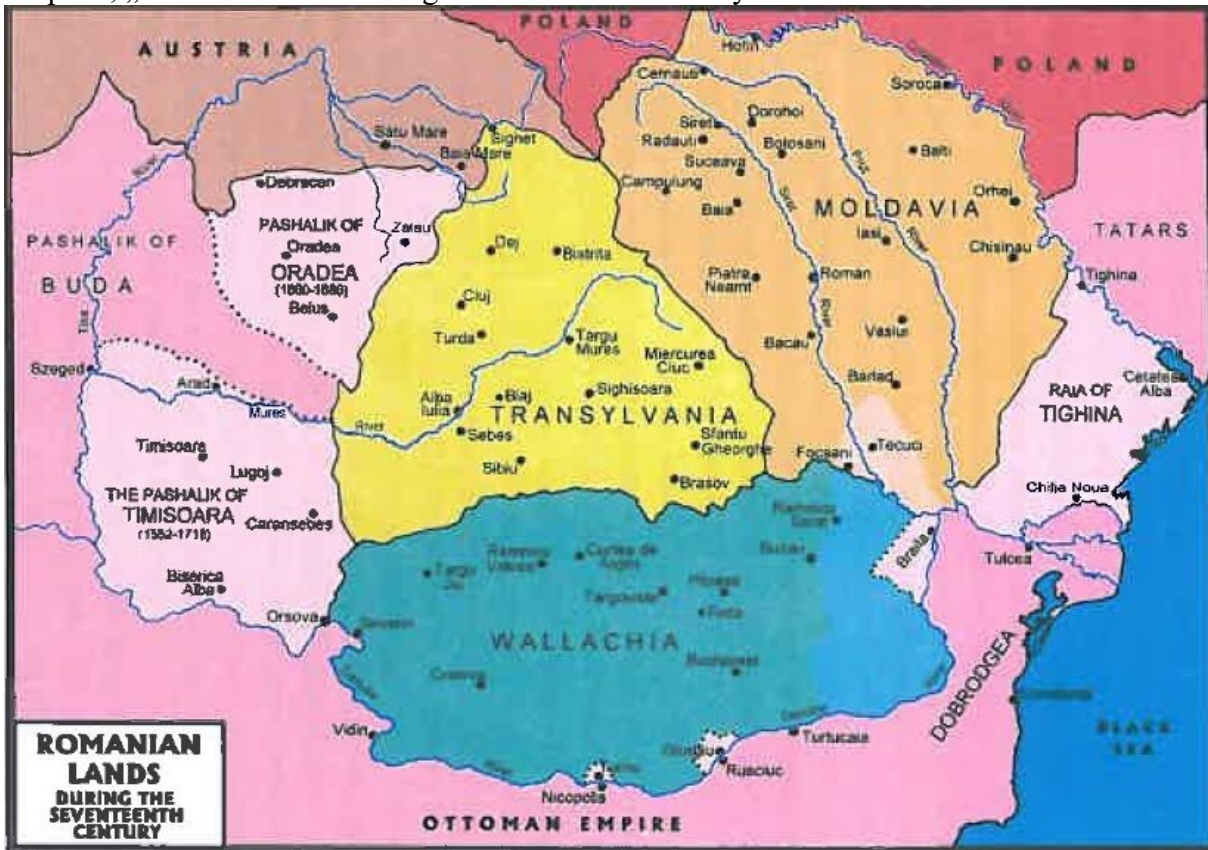
Treptow, „Romanian lands at the end of the sixteenth century“ 146.

Grgin, „Rumunjske zemlje krajem 16. stoljeća“ 59.

Treptow, „Romanian lands during the seventeenth century“ 160.

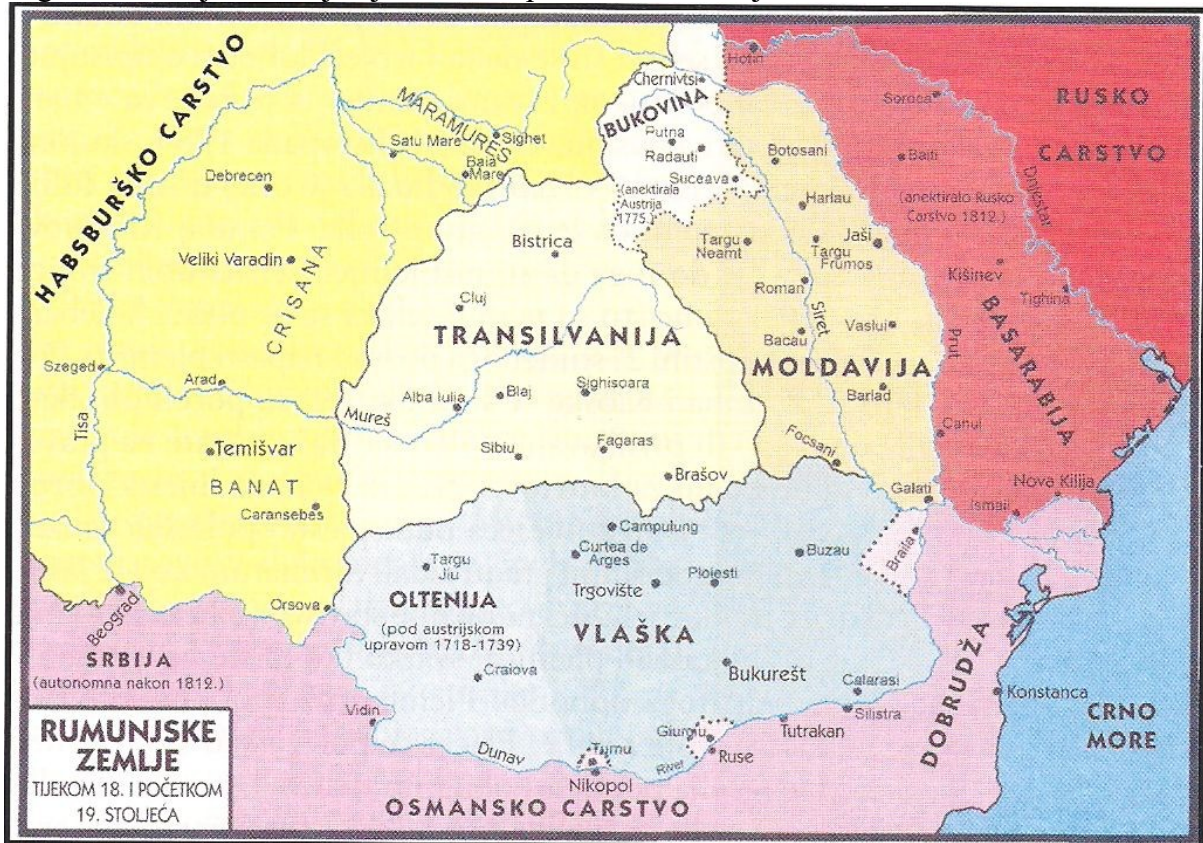
Grgin, „Rumunjske zemlje tijekom 17. stoljeća“ 76.

Treptow, „Romanian lands during the eighteenth and early nineteenth centuries“ 214.

Grgin, „Rumunjske zemlje tijekom 18. i početkom 19. stoljeća“ 95.

Bela Gipp kaže: „Translated plagiarism is the manual or automated conversion of text from one language to another with the intention of hiding its origin.“⁴ Nadalje, on u svojoj knjizi donosi definicije neetičnih postupaka plagiranja u nekoliko podvrsta. To su, između ostalog: „doslovno plagiranje” gdje se „prepisuje tekst iz drugog izvora” te „pokriveno plagiranje” u čiju podvrstu spada prije citirana rečenica na engleskom jeziku.⁵ Ostavljam čitaoca ovog teksta da sam donese zaključak o čemu je reč u citiranim primerima pri čemu sam ne tvrdim ništa osim da su mi komparativno ta dva teksta ta dva autora veoma interesantna. Kako ovde nema mesta da se navedu sve sličnosti predlažem zainteresovanim čitaocima da sami posude ove dve knjige. Knjigu Kurta V. Treptova u Hrvatskoj se može konsultovati u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dok je u Srbiji dostupna u Univerzitetnoj biblioteci Svetozar Marković u Beogradu, Biblioteci Filozofskog fakulteta u Beogradu i Biblioteci Matice srpske u Novom Sadu. Knjigu Borislava Grgina može se posuditi u većim bibliotekama u Hrvatskoj, dok se u Srbiji može da pronade u Univerzitetnoj biblioteci Nikola Tesla u Nišu.

Petar Timotijević

⁴ B. GIPP, *Citation-based plagiarism detection: detecting disguised and cross-language plagiarism using citation pattern analysis*, Wiesbaden: Springer Vieweg 2014, 11.

⁵ Isto, 11.